

MEDIACJA - to próba doprowadzenia do ugodowego, satysfakcjonującego obie strony, rozwiązania konfliktu karnego na drodze dobrowolnych negocjacji, prowadzonych przy udziale osoby trzeciej, neutralnej wobec stron i ich konfliktu, czyli mediatora, który wspiera przebieg negocjacji, łagodzi powstające napięcia i pomaga – nie narzucając jednak żadnego rozwiązania – w wypracowaniu porozumienia.

Jest ona przejawem wdrażania do polityki karnej elementów sprawiedliwości naprawczej, uwzględniającej pełną ochronę interesów pokrzywdzonego.

Obecnie Polska, jako państwo unijne jest zobowiązana do posiadania w swoim systemie karnym instytucji mediacji – co wynika z wiążącej nas decyzji ramowej Rady Unii Europejskiej (2001/220/WSiSW) z 15 marca 2001r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym.

Do polskiego prawa karnego instytucja mediacji wprowadzona została przez kodeks karny obowiązujący od 1 września 1998r. na podstawie ustawy z dnia 10 stycznia 2003r. (obowiązującej od 1 lipca 2003r.). Była następnie modyfikowana – ostatnio na podstawie ustawy z dnia 27 września 2013r. o zmianie ustaw – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2013.1247)

Aktualnie regulują ją przede wszystkim przepisy :

- art.23a kodeksu postępowania karnego
- rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych (Dz. U. 2015.716)

Sprawy karne na drogę postępowania mediacyjnego mogą kierować :

- w postępowaniu przygotowawczym – prokurator lub inny organ prowadzący to postępowanie (art. 23a par. 1 kpk ,)
- w postępowaniu sądowym – sąd lub referendarz sądowy (dotyczy to tak postępowania w sprawach publicznoskargowych, jak i ściganych z oskarżenia prywatnego, a także postępowania wykonawczego).

Sprawa może zostać skierowana do mediacji z inicjatywy lub za zgodą podejrzanego i pokrzywdzonego. Zgoda obu stron, to jedyne kryterium ograniczające możliwość stosowania mediacji – przepisy nie ograniczają zakresu jej stosowania do określonych rodzajów przestępstw.

Postępowanie mediacyjne nie powinno trwać dłużej niż miesiąc.

Po jego zakończeniu instytucja lub osoba, która je prowadziła sporządza sprawozdanie z jego przebiegu i wyników, do którego załącza ugodę (o ile doszło do jej zawarcia).

Uprawnione do prowadzenia mediacji są :

- instytucje lub osoby uprawnione do przeprowadzania postępowania mediacyjnego, wpisane do wykazu prowadzonego przez sąd okręgowy,
- w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych potrzebą skutecznego przeprowadzenia postępowania mediacyjnego, zgłaszająca gotowość instytucja lub osoba spoza wykazu, jeżeli spełnia warunki stawiane mediatorom przez przepisy szczególne wymogi, które muszą spełniać instytucje i osoby godne zaufania, aby móc prowadzić postępowanie mediacyjne określone zostały w w/w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 7 maja 2015 r.

Zgodnie z art. 23a par.3 kpk, postępowania mediacyjnego nie może prowadzić osoba, co do której zachodzą okoliczności określone w art. 40 i 41 par. 1 kpk, a więc takie same jak uzasadniające wyłączenie sędziego (np. była świadkiem czynu, o który sprawa się toczy, jest krewnym lub powinowatym stron w stopniu określonym szczegółowo przez art.40 par. 1 pkt.3 kpk, istnieją okoliczności mogące wywołać uzasadnione wątpliwość, co do bezstronności w danej sprawie.

Ponadto, postępowania mediacyjnego nie może przeprowadzić czynny zawodowo sędzia, prokurator asesor prokuratorski, aplikant wymienionych zawodów, ławnik, referendarz sądowy, asystent sędziego, asystent prokuratora oraz funkcjonariusz instytucji uprawnionej do ścigania przestępstw.

Wprowadzony od 1 lipca 2015 r. art. 59a kodeksu karnego stanowi, że:

- jeżeli przed rozpoczęciem przewodu sądowego w pierwszej instancji sprawca, który nie był uprzednio skazany za przestępstwo umyślnie z użyciem przemocy, pojednał się z pokrzywdzonym, w szczególności w wyniku mediacji i naprawił szkodę lub zadośćuczynił wyrządzoną krzywdzie , umarza się, na wniosek pokrzywdzonego, postępowanie karne o występki zagrożony karą nieprzekraczającą 3 lat pozbawienia wolności, a także o występki przeciwko mieniu zagrożony karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, jak również o występki określony w art.157 par. 1,
- jeżeli czyn został popełniony na szkodę więcej niż jednego pokrzywdzonego, warunkiem zastosowania par. 1 jest pojednanie się, naprawienie przez sprawcę szkody oraz zadośćuczynienie za wyrządzoną krzywdę w stosunku do wszystkich pokrzywdzonych

- powyższych rozwiązań nie stosuje się, jeżeli zachodzi szczególna okoliczność uzasadniająca, że umorzenie postępowania byłoby sprzeczne z potrzebą realizacji celów kary.

Skutecznie przeprowadzone postępowanie mediacyjne może mieć ponadto znaczenie przy rozważaniu :

- umorzenia postępowań, dotyczących zdarzeń z pogranicza znikomej społecznej szkodliwości czynu,
- decyzji o tzw. umorzeniu absorpcyjnym na podstawie art.11 kpk,
- skierowania do sądu wniosku o warunkowe umorzenie postępowania.

Ważną rolę mediacja może spełniać w przypadku przestępstw ściganych na wniosek pokrzywdzonego. Postępowanie mediacyjne może na tyle zadowolić pokrzywdzonego, że albo nie złoży on wniosku o ściganie albo też wycofa wniosek już złożony (na cofnięcie wniosku zgodę musi przy tym wyrazić prokurator). Szczególnie istotne znaczenie instytucja to może mieć zwłaszcza w odniesieniu do zdarzeń z udziałem najbliższych – zdarza się bowiem, że ingerencja wymiaru sprawiedliwości karnej w tą sferę może zaostrzyć istniejące konflikty.

Mediacja zakończona ugodą lub w inny satysfakcjonujący pokrzywdzonego sposób, jest okolicznością łagodzącą przy wymiarze kary – pozytywne wyniki mediacji przeprowadzonej pomiędzy pokrzywdzonym, a sprawcą mieszczą się bowiem w zasadach i dyrektywach sądowego wymiaru kary (art.53 par. 3 kk) oraz innych środków karnych (art 56 kk).

Natomiast w sprawach ściganych z oskarżenia prywatnego, mediacja stanowi alternatywę obligatoryjnego posiedzenia pojednawczego, prowadzonego przez sąd - oczywiście w sytuacji złożenia przez strony odpowiedniego wniosku lub wyrażenia zgody na wdrożenie mediacji. Jej pozytywny wynik, skutkuje umorzeniem postępowania.